

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide

6

Številka: 0650-00/07-P
Ljubljana, 9. 5. 2014

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je na podlagi 20. in 29. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10 in 6/14) oblikovala naslednje

P o r o č i l o

k Obravnavi zaključkov posveta Možnosti zaposlovanja mladih - iskanje rešitev v evropskem in slovenskem prostoru

Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je na 19. seji 8. 5. 2014 obravnavala zaključke posveta z naslovom Možnosti zaposlovanja mladih - iskanje rešitev v evropskem in slovenskem prostoru z naslednjim besedilom:

»Državni svet Republike Slovenije in Informacijska pisarna Evropskega parlamenta v Sloveniji sta 21. marca 2014 so-organizirala posvet z naslovom *Možnosti zaposlovanja mladih - iskanje rešitev v evropskem in slovenskem prostoru*.

Namen posveta je bil s čim več različnih vidikov osvetliti že dlje časa skrb zbujačo situacijo visoke stopnje brezposelnosti mladih v Sloveniji in Evropski uniji ter ugotoviti, ali imamo pripravljene odgovore na ta aktualni izziv, ki bo imel pomembne posledice za nadaljnji razvoj mnogih družb v evropskem prostoru. In če jih nimamo, predlagati možne dodatne ukrepe in rešitve.

Posvet je povezovala državna svetnica mag. Darija Kuzmanič Korva, uvodoma pa sta udeležence posveta nagovorila predsednik Državnega sveta Mitja Bervar in vodja Informacijske pisarne Evropskega parlamenta v Sloveniji mag. Klemen Žumer.

Z željo zajeti stališča čim širšega kroga deležnikov tako na nacionalni kot evropski ravni so bili izbrani uvodni govorniki na posvetu, in sicer: poslanki Evropskega parlamenta in članici Poslanske skupine Evropske ljudske stranke dr. Romana Jordan in Zofija Mazej Kukovič, predstavnik delodajalcev v Evropskem ekonomsko-socialnem odboru Cveto Stantič, podpredsednica za mednarodno sodelovanje v Mladinskem svetu Slovenije Kaja Dekleva, namestnik generalne direktorice Direktorata za trg dela in zaposlovanje na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Zoran Kotolenko, vodja

sektorja za podjetništvo v okviru Direktorata za podjetništvo, konkurenčnost in tehnologijo na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo Marlen Skarlovnik, Tatjana Čerin z Gospodarske zbornice Slovenije, vodja Centra za zaposlitveno rehabilitacijo na URI-Soča mag. Aleksandra Tabaj in Sanja L. Trojar, predsednica Sindikata Mladi Plus.

V razpravi, ki je sledila uvodnim predstavitev, so svoje poglede na tematiko predstavili Lenka Puh iz Razvojne zadruge eTRI, Vladimir Gajšek iz Slovenskega centra PEN in revije Intelyway, Iztok Lesjak iz Tehnološkega parka Ljubljana, Izabela Juriševič iz Centra za socialno delo Koper ter Tomo Garantini iz Regionalnega centra za razvoj, d. o. o.

Na podlagi predstavitev in razprave na posvetu so bili oblikovani naslednji s k l e p i :

I. OCENA STANJA IN OBSTOJEČI UKREPI:

1. Brezposelnost mladih je eden osrednjih problemov Evropske unije in Slovenije (povprečna nezaposlenost mladih v EU 22 %, v Sloveniji v starosti od 15 do 29 let pa je 26,1 % nezaposlenih, od tega v starosti 15 do 24 let 12.858 brezposelnih). Na Zavod RS za zaposlovanje se letno prijavi okrog 36.000 mladih, pri čemer se najtežje zaposlujejo visoko izobraženi kadri z družboslovno izobrazbo. Iz Slovenije se je 2012 izselilo več kot 1500 mladih.
2. Aktualni ukrepi in sheme pomoči EU na področju zaposlovanja mladih, ki jim sledi tudi Slovenija, temeljijo na resolucijah in pobudah Evropskega parlamenta (EP), med njimi Pobude za zaposlovanje mladih in z njo povezane sheme Jamstvo za mlade, ukrepov EURES (program »tvoja prva zaposlitev EURES«), programu izboljšav kakovosti vajeništva in pripravništva, programu Erasmus Plus (celovit učni program EU, v zadnjih 7 letih podprt s 14,5 mrd evrov, vsako leto omogoča prek 400.000 študentom, da se lahko izobražujejo v tujini) in ostalih programih, ki spodbujajo mobilnost delovne sile v EU. Tudi Evropskemu skladu za prilagoditev globalizaciji (večtirna pobuda s ciljem povečati možnosti zaposlovanja na podlagi usposabljanja, pre-usposabljanja, pomoči pri iskanju službe in svetovanja) je EP namenil 3,5 mrd evrov.
3. Evropski parlament je sprejel več resolucij, ki vključujejo konkretne rešitve na področju zmanjšanja zgodnje opustitve šolanja, posodabljanja področja usposabljanja, vključno s poklicnim usposabljanjem, lažjega dostopa do trga dela, spodbude za mobilnost in zagotavljanja boljše uporabe sredstev za odpravljanje brezposelnosti mladih. Tudi Evropski socialni sklad financira številne programe usposabljanj in delovne prakse v okviru EU ter spodbuja čezmejno mobilnost delovne sile med Evropejci.
4. Na ravni EU je vzpostavljenih več različnih programov, projektov in shem financiranja, ki neposredno ali posredno ponujajo možnosti za investicije v nova delovna mesta (na primer programi za spodbujanje podjetništva na podlagi kreditov do višine 25.000 evrov), a je veliko odvisno tako od iznajdljivosti in sposobnosti držav članic, ali jih znajo uspešno črpati in vlagati, prav tako kot tudi od mladih, ali znajo izkoristiti ponujene priložnosti.
5. Iz finančne perspektive EU za obdobje 2014–2020 se bo iz evropskega proračuna namenil večji delež gospodarski rasti in ustvarjanju delovnih mest kot do zdaj (za namen zaposlovanja mladih bo na voljo 8 milijard evrov). Po novem je tudi poraba

kohezijskih sredstev pogojena s tem, da porabljena sredstva pripomorejo k odpiranju novih delovnih mest.

6. Jamstvo za mlade je aktualen evropski projekt na področju zaposlovanja mladih, ki se izvaja tudi v Sloveniji in zagotavlja, da bo vsaki mladi osebi v starosti od 15–29 let ponujena zaposlitev (tudi s pripravništvom), usposabljanje na delovnem mestu, vključitev v formalno izobraževanje ali krajšo obliko institucionalnega oziroma praktičnega usposabljanja v štirih mesecih po prijavi v evidenco brezposelnih pri Zavodu RS za zaposlovanje.
7. Izvedbeni načrt Jamstva za mlade za obdobje 2014–2015, ki ga je Vlada RS sprejela konec januarja 2014, zajema 36 ukrepov, ki se nanašajo na zgodnje ukrepanje, zaposlovanje in usposabljanje mladih ter se prilagajajo in stopnjujejo glede na čas trajanja brezposelnosti mladih. V dveh letih bo za njegovo izvedbo namenjenih več kot 150 mio evrov iz proračuna Republike Slovenije, Evropskega socialnega sklada in programa Pobude za mlade (iz slednjih dveh več kot 2/3 sredstev), v ukrepe naj bi bilo letno vključenih več kot 63.000 mladih. Namen izvedbenega načrta je izboljšati prehod iz izobraževanja v zaposlitev, hitrejša aktivacija mladih brezposelnih in posledično znižanje stopnje brezposelnosti.
8. Prvi izziv je program, ki je del Jamstva za mlade in ga je Vlada RS potrdila konec marca 2014. Omogočal bo 3.176 zaposlitev mladih brezposelnih za obdobje vsaj petnajst mesecev neprekinjeno z vključujočim trimesečnim poskusnim delom za polni delovni čas. V ta namen je predvidenih več kot 20 milijonov evrov, porabila pa se bodo za zaposlitve v vzhodni Sloveniji, kjer je stopnja brezposelnosti mladih višja od evropskega povprečja. Za regije, kjer je večji razvojni zaostanek, so prav tako namenjene posebne spodbude (Zasavje, Maribor z okolico, Pokolpje, Pomurje), na voljo so tudi dodatne spodbude za zaposlovanje invalidov.
9. Zaposlovanje mladih se spodbuja na podlagi različnih ukrepov Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (spodbude delodajalcem za zaposlovanje mladih, mentorske sheme za mlade, pripravništva, usposabljanja mladih na delovnem mestu, projekti za spodbujanje samozaposlovanja, usposabljanje mladih na področju kulture, podpora socialnemu podjetništvu, poseben program - Podjetno v svet podjetništva, delovni preizkusi in usposabljanja na delovnem mestu, ki pomenijo tesne povezave z delodajalci itd.) in Ministrstva za gospodarstvo, razvoj in tehnologijo (preventivni ukrepi v obliki spodbujanja ustvarjalnosti, podjetnosti in inovativnosti med mladimi, spodbude za start-up podjetja, univerzitetni inkubatorji, spodbujanje podjetij, da sodelujejo v procesu oblikovanja bodočega kadra za potrebe gospodarstva, zagotavljanje učnih mest v podjetjih, izvajanje storitev podpore inovativno naravnanim podjetniškim zamislim, spodbude in subvencije za zagon in razvoj novih inovativnih podjetij, tekmovanja, kot so START:up Slovenija, krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih na podlagi razpisov za zaposlovanje mladih), ki so sestavni del izvedbenega načrta Jamstva za mlade, ali pa ga dopolnjujejo.
10. Posebna pozornost v okviru ukrepov se namenja spodbujanju podjetništva, pri čemer se napoveduje enoten program za spodbujanje podjetništva do konca 2015, v katerega se bodo z različnimi resursi vključila vsa pristojna ministrstva. Namen programa bo promovirati podjetništvo že v šolskem sistemu in pomagati tistim, ki bi želeli stopiti na pot podjetništva. Na podlagi diferenciranega pristopa (ločitev na tiste,

ki si želijo manj tveganih poslovnih odločitev, in tiste, katerih ideje so povezane s tveganim kapitalom, naj bi se mladim podjetnikom v prvih letih pomagalo s čim več spodbudami in svetovanjem. Tudi pogoji dela za samozaposlene naj bi se na podlagi medresorskega sodelovanja dvignili na višjo raven.

11. V Sloveniji je izobrazbena struktura mladih pod 30 let, ki so 2012 predstavljali 17,5 % vsega prebivalstva Slovenije, dobra (12 % jih ima visokošolsko izobrazbo, 57 % srednjo ali poklicno, 30 % osnovnošolsko in samo manj kot 1,5 % ima nižjo nepoklicno in nepopolno šolsko izobrazbo), kar predstavlja določen razvojni potencial, a je ob tem treba opozoriti na prikrita načine brezposelnosti mladih (podaljševanje šolanja zaradi zagotovitve socialne varnosti in izogibanja brezposelnosti).
12. Mladi večinoma vstopajo na trg dela neposredno iz izobraževalnega sistema, brez ustreznih delovnih izkušenj ali prakse, kar se ne sklada z zahtevami in pričakovanji delodajalcev, ki v večini primerov iščejo že usposobljene in izkušene delavce (87 % delodajalcev naj bi ocenjevalo praktične izkušnje kot pomemben kriterij pri izbiri zaposlenih). Del problema je tudi v delodajalcih, ki bi na dajanje priložnosti mladim, da slednji pridobijo delovne izkušnje, morali gledati bolj na investicijo kot strošek, hkrati pa pri odločanju o zaposlitvi v večji meri upoštevati tudi neformalno pridobljene veščine in znanja. Pomena slednjih se sicer velikokrat premalo zavedajo tudi mladi sami, ko se prijavljajo na razpise prostih delovnih mest.
13. Brezposelnost mladih ima velike finančne posledice za državo tako z vidika zagotavljanja sredstev, ki se namenjajo za ukrepe za zmanjševanje brezposelnosti mladih, socialnih transferjev in neplačanih davkov, kot stroškov z izobraževanjem mladih, ki se državi ne povrnejo, če slednji niso zaposleni in ne ustvarjajo dodane vrednosti. Po oceni mednarodne študije Eurofund naj bi v Sloveniji 2011 stroški brezposelnosti mladih znašali 10.700 evrov letno/osebo (neposredni stroški + stroški institucij, ki se ukvarjajo z njimi) oziroma 1,31 % BDP.
14. Prekerno delo (neredne oblike zaposlitev, selitev med različnimi oblikami začasnega dela (študentsko delo, pogodbe za določen čas, delo na podlagi podjemnih pogodb, samozaposlitve, honorarno delo, ...), negotova in nedostojna delovna okolja v Sloveniji ostajajo pomembni elementi problema zaposlovanja mladih in vplivajo tako na samopodobo mladih kot na njihovo počutje in motivacijo. Trenutno 66 % mladih do 35 let dela na podlagi pogodbe za določen čas, medtem ko je delež med starejšimi zgolj 4 %. Mladi so prisiljeni pristajati na različne neustrezne oblike dela, ker nimajo izbire. To, da nimajo zagotovljenega stalnega vira prihodkov, pomeni, da se ne morejo osamosvojiti in si ustvariti družine, kar negativno vpliva na celotno družbo.
15. Študentsko delo v Sloveniji glede na specifično ureditev predstavlja pogost način zaposlovanja mladih. Velikokrat je to ocenjeno kot anomalija, ki odžira redne oblike dela, a v trenutnih razmerah za mlade pogosto predstavlja edino možno izbiro in način zagotovitve socialne varnosti. Lahko ima pozitiven vpliv na pridobivanje delovnih izkušenj in nadomeščanje pogosto nedostopnih in neplačanih praks, vzpostavitev stika z delodajalci in spoznavanje trga dela, česar sicer izobraževalni sistem sam po sebi ne omogoča.
16. Posebno skupino brezposelnega prebivalstva predstavljajo osebe v starosti od 30 do 35 let, ki v Sloveniji sicer ne sodijo več v statistično kategorijo mladih, a se prav tako

soočajo z enakimi problemi kot mladi do 30 leta (nimajo zaposlitve ali pa je slednja prekerne narave, nimajo pogojev za ustvarjanje kariere in družine). S težavami brezposelnosti in prekernosti se soočajo že več let, še iz časa, ko so bili statistično še uvrščeni med mlade, pri iskanju rešitev pa ostajajo prezrti, saj niso več upravičeni do ukrepov za dvig zaposlenosti mladih. Tudi zanje bi bilo treba oblikovati rešitve (ureditev lažjega dostopa do stanovanj, kreditov, stabilnejših oblik zaposlitev, ...).

II. PRIPOMBE K OBSTOJEČIM UKREPOM IN ODZIVOM DRŽAVE:

1. Mladinska problematika se še vedno rešuje preveč parcialno, kljub temu da je zaposlovanje mladih del večplastnega problema izobraževanja, delovanja trga dela, gospodarstva, države itd. Potrebna bi bilo več medresorskega sodelovanja na podlagi delovnih skupin in vključevanja mladih v pripravo rešitev.
2. Pripraviti je treba celovito strategijo za mlade, kar je bilo sicer že napovedano ob prenosu Urada za mladino pod okrilje predsednice Vlade RS. Dobro podlago lahko predstavlja tudi 2013 sprejeta Resolucija o nacionalnem programu za mladino do 2022, katere namen je uskladitev vseh mladinskih politik.
3. Mladi nimajo pravih sogovornikov, veliko se jih zaradi gospodarskih in družbenih razmer čuti izključene, brez možnosti vpliva na dogajanje v družbi in brez perspektive, zato se pojavljajo nezaupanje, otopelost in pasivnost.

Predlagane rešitve: Mlade je treba pritegniti k aktivnemu sodelovanju pri oblikovanju politik, ki se dotikajo mladih. Pod okriljem Državnega sveta bi se lahko oblikoval poseben Forum mladih, v okviru katerega bi mladim omogočili soodločanje in stik z zakonodajno sfero ter jih s tem aktivirali in motivirali.

4. Shema Jamstvo za mlade predstavlja majhen del odgovora na problematiko zaposlovanja mladih. Pričakovanja v zvezi z njo so morebiti prevelika, saj v osnovi predstavlja le nabor vseh poznanih ukrepov, ki jih je država na tem področju pripravila do sedaj, in se premalo osredotoča na kreiranje novih delovnih mest. Kljub temu Jamstvo za mlade vendarle pomeni premik v razmišljanju vseh, tako mladih kot celotne družbe, saj je bilo končno tudi javno priznано, da visoka brezposelnost mladih predstavlja velik družbeni problem, ki ga je treba začeti reševati nemudoma.
5. Mladi o vsebini Jamstva za mlade še niso dovolj obveščeni. Informiranje o jamstvu sicer izvaja Zavod RS za zaposlovanje, a slednje po oceni mladih ne zadošča. V informiranje bi morali biti sistematično vključeni vsi akterji, ki se jih dotika tematika (ZRSZ, ministrstva, mladinske organizacije in vsi, ki imajo stik z mladimi).

Možna rešitev: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti naj bi v kratkem pripravilo spletno aplikacijo, ki bo mladim omogočala, da bodo v vsakem trenutku, glede na občino stalnega prebivanja, dolžino trajanja brezposelnosti in starost vedeli, kateri ukrepi in spodbude za zaposlovanje so jim na voljo.

6. Do zdaj sprejeti ukrepi v zvezi z zaposlovanjem mladih v Sloveniji so po oceni mladih prepočasni in preveč splošni. Ocenjuje se, da Slovenija pri implementaciji evropske zakonodaje zaostaja in da se tudi zaradi tega prepočasi odzivamo na probleme, ki se

pojavljajo. Kljub temu, da je večina dokumentov in usmeritev v EU precej splošnih, je naloga države članice, da ukrepe implementira na konkretne načine, jih prilagodi domačemu trgu dela in razmeram v gospodarstvu. Različne strategije in programe za zaposlovanje mladih, ki so na voljo v EU in so tudi finančno podprti, bi bilo treba čim prej vključiti v slovenski prostor - tako prek zakonodaje kot v praksi.

7. Predstavniki gospodarstva opozarjajo, da se od podjetnikov in podjetij velikokrat pričakuje preveč, saj je trenutna situacija tudi zanje izredno težka. Z vidika gospodarstva so trenutne spodbude za zaposlovanje sicer dobrodošle, a ne zadoščajo za odpiranje novih delovnih mest, saj je za to treba bistveno povečati obstoječi obseg dela v podjetju oziroma širiti posel, kar je v trenutnih razmerah (pomanjkanje odjemalcev proizvodov in storitev, slabi pogoji za financiranje poslovanja) težko izvedljivo. Temu primerno se v kriznih časih številna podjetja osredotočajo bolj na obstanek na trgu kot strateške načrte in se pogosto odločajo za zaposlovanje v bolj prekerih in nestabilnih oblikah zaposlitev. Velik dvig števila prostih delovnih mest je v Sloveniji težko pričakovati tudi na podlagi podatkov, da v Sloveniji več kot 90 % vseh podjetij spada v kategorijo malih in srednjih podjetij ter da 170.000 od 193.000 registriranih gospodarskih subjektov v povprečju zaposluje le 1,2 osebe.
8. Številne in raznolike spodbude in ukrepe bi bilo treba poenotiti, poenostaviti (zlasti z administrativnega vidika) in jih s tem narediti bolj zanimive za delodajalce.
9. Mladi pogrešajo več konkretnih rešitev v povezavi s kreiranjem novih delovnih mest, saj je slednje zdaj v celoti prepuščeno gospodarstvu in iznajdljivosti mladih. Glede številnih pobud k aktivaciji mladih v podjetništvu pa so opozorili, da nimajo vsi mladi želje postati podjetniki in da imajo različne interese, možnosti in sposobnosti, iz katerih lahko izhajajo, zato je temu primerno treba prilagoditi oziroma diferencirati tudi ukrepe.
10. Mladi pozivajo k čim prejšnjemu aktivnemu izvajanju vseh programov in strategij, ki so že pripravljene ali jih še pripravljajo državni organi in k iskreni angažiranosti tako političnih odločevalcev kot ostalih deležnikov pri nadaljnjem iskanju pravih rešitev za zmanjšanje brezposelnosti mladih.

III. MOŽNE DODATNE REŠITVE IN UKREPI:

1. Predpogoji, ki bi morali biti izpolnjeni za izboljšanje možnosti zaposlovanja mladih:
 - a) Gospodarska rast in ustrezno poslovno okolje, ki daje možnost odpiranja novih delovnih mest.
 - b) Načrtno in sistematično izkoriščanje vseh možnih finančnih sredstev, ki so v EU na voljo za razvoj podjetij.
 - c) Stremeti bi bilo treba k zagotavljanju stabilnih in dostojnih delovnih okolij za mlade, ki pogosto delajo na slabo plačanih delovnih mestih za določen čas brez možnosti ustvarjanja kariere in napredovanja.
 - d) Spremeniti pristop izobraževanja in vzgoje mladih (spodbujanje pridobivanja in uporabe znanj s področja ustvarjalnosti, podjetnosti in inovativnosti), uskladiti izobrazbeno strukturo mladih s potrebami na trgu dela in olajšati prehod iz izobraževanja v zaposlitev. Trenutno sistem izobraževanja mlade v večji meri

izobražuje v »tiste, ki bodo zaposleni«, namesto pretežno v »tiste, ki bodo zaposlovali«.

- e) Uvesti karierno orientacijo že v osnovne šole, da se mlade pravočasno usmerja v perspektivne poklice in študije.
 - f) Mladim zagotoviti čim več možnosti pridobivanja praktičnih delovnih izkušenj že med izobraževanjem, zagotoviti večjo povezanost s povpraševanjem po delovni sili in seznanjenost s potrebami trga.
 - g) Mladi naj skozi vzgojno-izobraževalni sistem pridobijo nujne kompetence za delo in življenje, kot so ustvarjalnost, podjetnost in inovativnost.
 - h) Okrepiti je treba zavedanje delodajalcev, da je vlaganje v kadre enako pomembno kot investicije v opremo, ter zvišati delež podjetij, ki bodo sposobna strateškega načrtovanja, z jasno vizijo svojega delovanja, ki bodo konkurenčna in bodo v mladih videla potencial za razvoj in sistematično vlagala vanje prek študentskih politik, pripravništev, študentskega dela in projektnih nalog.
 - i) Še več sredstev vlagati v raziskave in razvoj ter izkoristiti finančna sredstva, ki so na voljo v okviru programa EU za raziskave in inovacije - Obzorje 2020.
 - j) Konkurenčno prednost morajo evropska podjetja na globalnem trgu graditi zlasti na intelektualnem kapitalu in ustvarjalnosti.
 - k) Spodbujanje razvoja podjetništva, socialnega podjetništva in družbeno odgovornega podjetniškega delovanja.
 - l) Zagotoviti bi bilo treba sistematično in zavestno povezovanje horizontalnih javnih politik, ki niso neposredno povezane z zaposlovanjem (npr. fiskalna), a imajo prav tako velik vpliv na zagotavljanje splošnih pogojev za gospodarsko rast in ustvarjanje delovnih mest.
2. Prehod iz izobraževanja v zaposlitev je pomembna prelomnica v življenju posameznika, saj predstavlja pot do ekonomske in celovite osamosvojitve posameznika. Zunanje spodbude, programi in ukrepi državnih organov in nevladnih organizacij lahko pomagajo mladim k aktivaciji, vendar je veliko odvisno tudi od mladih samih. Trenutne razmere od mladih terjajo, da se v čim večji meri angažirajo sami, da so bolj prilagodljivi, mobilni in ustvarjalni, da skušajo čim bolje izkoristiti sposobnost hitrega učenja, unovčiti svoja formalna in neformalna znanja ter poiskati tržne niše na trgu dela.
 3. Poznavanje novih (komunikacijskih) tehnologij, čedalje boljši pogoji za mobilnost delovne sile, znanje tujih jezikov in visoko razvite socialne veščine, so ključne za zagotovitev konkurenčne prednosti pri zaposlovanju v EU, prav tako predstavljajo konkurenčno prednost pred ostalimi kategorijami brezposelnih.
 4. V okviru EU se kot možne zaposlitvene niše na trgu dela za mlade kažejo področja trajnostnega razvoja, preskrbe s hrano (organsko kmetovanje), zmanjševanja negativnih posledic podnebnih sprememb, učinkovite izrabe virov, promocije kulturne dediščine, skrbi za zdravje in okolje (t. i. zelenih tehnologij, povezava elementov zemlja - hrana - zdravje), informacijske tehnologije, obvladovanja in obdelave podatkov ipd., na katerih se v prihodnjih letih napoveduje nastanek večjega števila novih delovnih mest.
 5. Kot priložnost za prenos znanja in aktivacijo mladih ter hkratno medgeneracijsko sodelovanje starejših in mladih bi morali v večji meri izkoristiti mentorske sheme, ki jih izvaja Javni sklad za razvoj kadrov in štipendije (primer dobre prakse v povezavi s

poklicnim izobraževanjem: sistem mentorstev v panogi gradbeništva v Belgiji) in o njih informirati tako delodajalce kot iskalce zaposlitev.

6. Priložnosti za zaposlitev mladih se ponujajo tudi v okviru podjetniške panoge z ustanavljanjem podjetij ali v obliki samozaposlitev. Kljub številnim spodbudam, programom, podjetniškim in tehnološkim parkom oziroma inkubatorjem ter razvojnim agencijam v naši družbi še vedno ostaja precej zakoreninjena »ne-podjetniška« mentaliteta zaradi pomanjkanja znanja o podjetništvu in še vedno prisotnega strahu pred iskanjem zaposlitvenih možnosti v tej sferi. V Sloveniji obstajajo številne dobre prakse, programi in iniciative, ki omogočajo pridobivanje podjetniških znanj, vzpostavitev komunikacije s hitro rastočimi podjetji, z investitorji, dostop do rizičnega kapitala itd. Primer dobre prakse sta npr. projekt Podjetno v svet podjetništva (podjetniško usposabljanje mladih, visoko izobraženih brezposelnih oseb, ki spadajo med ranljive skupine na trgu dela – razvijanje podjetniških idej in usposabljanje za njihovo realizacijo ob strokovnem vodstvu) in iniciativa START-UP (promocija in prenašanje podjetniškega znanja več kot 10.000 udeležencem na več kot 330 dogodkih v zadnjih desetih letih).
7. Področje socialnega podjetništva je premalokrat ocenjeno kot perspektivno, kljub temu da bi se prav v njegovem okviru lahko povezali obstoječi cilji in ukrepi države za zaposlovanje mladih, napor pri razvoju podjetništva in družbeno odgovorno delovanje. Socialno podjetništvo namreč ponuja možnosti zaposlitev tako za mlade kot tudi za ranljive skupine prebivalcev in pri tem ustvarja visoko dodano družbeno vrednost - brez visokih začetnih investicij. Prav tako se v okviru socialnega podjetništva iz ustvarjenih presežkov prioritarno vlaga v razvoj slednjega in odpiranje dodatnih delovnih mest. Finančnih sredstev za vlaganje v socialno podjetništvo je trenutno v okviru razpisanih javnih del še dovolj, a interesa za njihovo črpanje ni veliko. Mladi, ki želijo delovati v duhu odgovornega državljanstva, lahko priložnosti za zaposlitev najdejo tudi na tem področju in se pri tem obrnejo po nasvete in pomoč k že obstoječim družbeno odgovornim podjetjem, ki imajo na voljo tudi investicijska sredstva v obliki rizičnega kapitala.
8. Sisteme poklicnega izobraževanja bi bilo treba posodobiti in dvigniti njihovo kakovost, saj je ravno pomanjkanje praktičnih znanj in delovnih izkušenj eden od pomembnih vzrokov zadržanosti podjetij pri zaposlovanju mladih, še zlasti v obdobju krize. Prav tako je treba spodbuditi interes mladih za višje poklicno izobraževanje. To bi bilo možno doseči na naslednje načine:
 - a) Kombinacija šolskega pouka in usposabljanja na delovnem mestu (t. i. vzporedni sistem učenja in usposabljanja, z jasnimi obveznostmi vajencev in izvajalcev, trenutno uveden v Luksemburgu, Avstriji, Nemčiji in daje dobre rezultate, oviro lahko predstavljajo visoki začetni stroški uvajanja sistema).
 - b) Poglobljeno partnerstvo med izobraževalnimi institucijami in podjetji za zmanjšanje vrzeli med ponudbo in povpraševanjem na trgu delovne sile (vključiti vse deležnike na trgu dela, visoke začetne stroške pa je možno razdeliti med državo, podjetja in posameznike).
 - c) Olajšati prehod iz poklicnega izobraževanja v visokošolski sistem in povečati privlačnost in ugled višjega poklicnega izobraževanja na podlagi spremembe načina razmišljanja ne samo mladih, ampak tudi staršev in poklicnih svetovalcev, da je študij na univerzi edina možna pot za dobro zaposlitev.

- d) Povečati primerljivost in preglednost poklicnih kvalifikacij kot pogoja za večjo mobilnost mladih iskalcev zaposlitve znotraj EU. Uvedba evropske poklicne izkaznice lahko predstavlja dober korak naprej.
- e) Omogočiti sistem zbiranja in prenašanja kreditnih točk tudi v poklicnem izobraževanju znotraj EU.

9. Ranljive skupine mladih (invalidi, mladi s posebnimi potrebami, ...) se še težje vključujejo na trg delovne sile in dobijo še manj priložnosti kot ostali mladi. Njihov prehod iz šole na trg dela ni zadovoljivo urejen, ker dosedanji ukrepi niso sledili razmeram na trgu dela. Prav tako se pri iskanju dela soočajo z dodatnimi komunikacijskimi in drugimi ovirami (npr. mladi, ki so gluhi, se težje učijo tujih jezikov, kar zmanjšuje možnosti študijskih izmenjav ali iskanja zaposlitve v tujini,), predsodki, neustreznim odzivom delodajalcev in pogosto tudi s svojim lastnim strahom, da ne bi bili sposobni opravljati določenega dela.

Predlogi rešitev: Sistemsko zagotoviti rešitve za lažji in individualno načrtovan prehod iz izobraževalnega sistema na trg dela s pomočjo svetovalcev za prehod (primer: projekt PREHOD), omogočiti svetovanje za karierno pot, mentorstva, pripravništva, ... Treba je zagotoviti več različnih prilagojenih oblik zaposlovanja. S pripravami mladih invalidov in oseb s posebnimi potrebami na trg dela je treba pričeti že v času šolanja pa vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu. Primer dobre prakse je storitev Clearing/Jugendcoaching v Avstriji - služba, ki deluje kot vmesnik med šolo in trgom dela.

10. Posebni ukrepi bi morali biti usmerjeni tudi v aktivacijo in prepoznavanje dveh posebnih skupin mladih, ki sta glede socialne izključenosti in tveganja revščine enako ogroženi kot brezposelni:

a) T. i. NEET (angl. »not in education, employment or training«), ki zajema mlade, ki niso zajeti v nobene statistike (niso vključeni ne v izobraževalni sistem, na trg dela ali v evidence brezposelnih oseb niti v usposabljanja). Zanje je težko oblikovati ustrezne rešitve, saj jih je že v osnovi težko identificirati. Večinoma to skupino mladih zaznamuje pasivnost, soočajo se s številnimi težavami, so nemotivirani in izključeni iz socialnih omrežij, ki bi jim sicer lahko nudila oporo ali priložnost za aktivacijo.

Možne rešitve: učinkovito informiranje o ukrepih in možnostih prek mladinskih in drugih organizacij civilne družbe ter preventivni ukrepi v obdobju šolanja in na prehodu med izobraževanjem in zaposlitvijo.

b) Zaposleni revni (angl. »working poor«), so tisti mladi, ki kljub delu ne zaslužijo dovolj za preživetje. Nahajajo se v prvih službah, nimajo možnosti napredovanja ali pa so zaradi gospodarske krize sprejeli zaposlitev, četudi so zanjo preveč izobraženi.

Možne rešitve: onemogočanje veriženja pripravništev brez ponujene redne službe (v Sloveniji so se že začeli načrti razpisi obveznih in plačanih pripravništev, kar je korak naprej) in preprečevanje zlorabe delovne zakonodaje v obliki vedno bolj inovativnih načinov prekernega zaposlovanja.

11. Mladim naj se zagotovi pogoje za osamosvojitvev, dostojno zaposlitev, karierni razvoj in za ustvarjanje družine. Tudi tistim mladim, ki odhajajo v tujino na izobraževanja ali delo, je treba v Sloveniji ponuditi takšno okolje, da se bodo odločili vrniti nazaj, obogateni z novim znanjem iz tujine. Prav tako je z vidika prostega pretoka delovne sile treba zagotoviti dobre pogoje za življenje tudi drugim mladim Evropejcem, ki bi želeli delati in živeti v Sloveniji.
12. V prihodnje se v okviru EU pričakuje povpraševanje po 16 milijonih visoko kvalificiranih in specializiranih delavcev, zato bi bile nujne spremembe v načinu razmišljanja vseh generacij. Potrebna je več optimizma in vloženega navora za doseg rezultata. Še vedno smo v povprečju zelo nemobilni in neprilagodljivi (primer pomanjkanje povpraševanja po odprtih delovnih mestih v oddaljenih krajih Slovenije, izven urbanih središč), kljub temu, da se dela za nedoločen čas in za več desetletij na istem delovnem mestu v prihodnje pričakuje čedalje manj.
13. Pomembno vlogo in odgovornost pri spodbujanju mladih pri aktivnem iskanju zaposlitev, izgradnji zdravega odnosa do sebe in dela ter pozitivnega odnosa do podjetniške iniciative, lahko odigrajo tudi mediji, zato naj ti dajo več poudarka informiranju mladih o zgodbah o uspehu in ne zgolj poudarjanju brezizhodnosti trenutnega položaja.

* * *

Komisija je po opravljeni razpravi sprejela naslednji s k l e p :

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide se je seznanila z zaključki posveta z naslovom Možnosti zaposlovanja mladih - iskanje rešitev v evropskem in slovenskem prostoru in jih predlaga v obravnavo Državnemu svetu.

* * *

Za poročevalko je bila določena članica komisije mag. Darija Kuzmanič Korva.

Sekretarka komisije
Nuša Zupanec, l. r.

Predsednik komisije
mag. Peter Požun, l. r.